

Summary

The article is devoted to the subject of connection between language and culture and its influence on the process of translation. It reveals that the interrelation between language and culture is deeply rooted. Language is used to maintain and convey culture and cultural ties and vice versa.

УДК 8.1: 81.34

ОСНОВНІ ПРИЧИНИ ЗАПОЗИЧЕННЯ ІНШОМОВНИХ ЛЕКСИЧНИХ ОДИНИЦЬ

Есенова Е.Й.

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Проблематика мовних контактів є однією з найскладніших та водночас найцікавіших у сучасному мовознавстві. Взаємодія різних мовних систем, що безпосередньо пов'язана з історією та культурою народів, найяскравіше розкривається при вивченні мовних елементів, які стали спільними для двох або кількох мов. Не існує мов, в яких не було б запозичених слів, оскільки не існує народів, які протягом своєї історії не мали б зв'язків з іншими народами. Якщо запозичені слова відповідають суспільній потребі у вираженні того чи іншого поняття, вони входять у лексичний склад мови-реципієнта і стають її надбанням.

Дослідженню зазначеної проблеми у сучасному мовознавстві присвячена досить численна кількість наукових праць. Однак ця тема, на нашу думку, є невичерпною, оскільки прискорення соціального розвитку країн світу зумовлює зростання обсягу міжнародної інформації. У зв'язку з цим простежується значне збільшення кількості запозичень у національних мовах, які є своєрідними віхами в історії мови, що відображають значні історичні, соціальні, громадські, економічні та культурні події у житті різних народів.

Українська мова теж постійно взаємодіє з іншими мовами світу, збагачується тим новим та прогресивним, що відбувається у науці, техніці та суспільному житті. Мова є основою взаєморозуміння між народами, і саме з цього впливає зацікавленість у вивченні історії засвоєння іншомовних слів у чужому мовному середовищі. Вивчення процесу запозичення тісно пов'язане із загальними науковими і практичними завданнями мовознавства, зокрема вивченням проблематики мовної взаємодії, а також її основних аспектів, таких як мовні контакти, двомовність та багатомовність, види мовної інтерференції.

Метою нашої статті є короткий огляд лінгвістичної літератури, пов'язаної з вивченням проблематики запозичень. Основним завданням вважаємо аналіз причин процесу запозичення. При вирішенні цих завдань спиратимемось на той факт, що питома вага запозичених слів у лексичній системі кожної мови безперервно зростає внаслідок формування глобального інформаційного простору, суспільних та економічних процесів, спрямованих на світову інтеграцію, постійно збагачуючи словниковий склад сучасних мов та впливаючи на їхній розвиток.

Розглядаючи загальні проблеми, пов'язані із запозиченням слів, дослідники зазвичай намагаються з'ясувати причини появи лексичних запозичень та шляхи їх проникнення у мову-реципієнт. Наявність запозичень з багатьох мов свідчать про різнобічні міжнародні зв'язки даного народу. Однак у процесі міжнародних стосунків запозичуються не усі слова, які необхідні для опису того, з чим зустрілися представники одного народу, які вивчали життя іншого народу. Для вивчення багатьох понять у мові-реципієнті вже були готові слова і тому тут використовувались внутрішні резерви мови-реципієнта.

Причини запозичення, як правило, поділяють на зовнішні (екстралінгвістичні) та внутрішні (лінгвістичні). До екстралінгвістичних причин, на думку В.М.Аристової, можна віднести історичні контакти народів та наявність певного роду двомовності, необхідність номінації нових предметів та явищ, новаторство націй у певній сфері діяльності. Крім того, сюди можна віднести розповсюдження моди на іноземні слова та економію мовних засобів. Цю групу причин за змістом можна поділити на соціальні, технологічні та прагматичні.

До лінгвістичних причин дослідниця відносить необхідність поповнити певні ланки у лексичній системі мови, необхідність семантично точніше висловити за допомогою запозичення багатозначне поняття мови-реципієнта, тенденцію до усунення омонімії та полісемії, тенденцію поповнення експресивних засобів мови [1, с.11].

Ю.О.Жлуктенко до причин (мотивів) запозичення додає ще декілька: потребу позначити явище у вигляді посилання на певну ситуацію; звичку використовувати іншомовне слово, оскільки у контекстах іншої мови позначення даного поняття зустрічається рідко; вплив мовного середовища (іншомовне слово було почуте чи прочитане нещодавно і тому “першим прийшло в голову”); частотність вживання слова (слова, що частіше вживаються, легше переносяться в іншу мову) [3, с.135].

Необхідність запозичення часто обумовлена “інтелектуальним станом нації, яка усвідомлює необхідність у номінації явища, предмета, абстрактного поняття”. Важливим аспектом мовного контактування, яке сприяє активізації лексичного запозичення, можна вважати також взаємодію літературних мов. Крім того, через ряд причин (культурних, економічних, політичних) не усі мови одночасно “перебувають на одному рівні стильової диференціації та наукового інтелектуалізму” [2, с.3]. Звідси й неминучість запозичення.

Як бачимо, існує багато причин для запозичення лексичних одиниць. Однак постає питання: яка з цих причин є основною? На це питання досить важко відповісти, тому що запозичення, як правило, відбувається під впливом декількох причин. На нашу думку, основною та вирішальною причиною запозичення слів з однієї мови в іншу є необхідність отримати потрібні засоби для позначення нових предметів та понять і удосконалити рідну мову як засіб спілкування та обміну думками. Крім того, іншомовні слова запозичуються і тоді, коли у мові-реципієнті вже є свої слова для позначення нових понять. У даному випадку іншомовне слово запозичується тому, що воно яскравіше та краще виражає певний відтінок значення слова.

Протягом останніх десятиліть найбільшу кількість запозичених лексем складають терміни. Причини запозичення термінів теж можна поділити на зовнішні та внутрішні, однак вони мають свою специфіку, яка впливає зі специфічного характеру терміна як слова, що обслуговує певну природничу або гуманітарну галузь знань. Під екстралінгвістичними причинами запозичення термінів Ф.А.Циткіна розуміє запозичення терміна разом з поняттям, що уперше окреслене у мові-джерелі, зростання інтернаціональності науки та знання спеціалістами іноземних мов.

Серед власне лінгвістичних причин запозичення термінів дослідниця називає такі: семантична завантаженість слів рідної мови; полегшене сприйняття запозичення завдяки наявності у його складі інтернаціональних елементів; лаконізм запозичених термінів; добре виражена здатність до термінотворення у сполученні з елементами рідної мови; “символічний” характер термінів-запозичень (їх частини сприймаються менш виразно, тому що вони ширші та цілісніші за значенням) [5, с.36].

Потрібно сказати також про шляхи проникнення запозичень у лексичну систему мови-реципієнта. Як правило, виділяють два шляхи: усний та письмовий. Усний шлях — це безпосередній контакт між представниками різних народів, він відбувається на рівні мовлення. Письмове запозичення відбувається через офіційні документи, листи, мемуари, щоденники, філософські трактати та переклади, виступи, художні твори.

Крім того, на сучасному етапі з'явилися нові шляхи проникнення запозичень у систему мову-реципієнта. Вони багато в чому залежать як від характеру мов, з яких запозичуються слова-назви, так і від характеру слів-назв. У наші дні, за слушним зауваженням О.В.Суперанської, переважають безпосередні запозичення міжнародного порядку, коли слово з мови-джерела безпосередньо (без участі мови-посередника) запозичується в декілька мов. При цьому переважають письмові запозичення, оскільки “при наявності літературних мов і літератур будь-яке запозичення дуже швидко отримує письмову фіксацію” [4, с.36]. Найчастіше запозичення робиться паралельно в усній та письмовій формах, рідше усне запозичення передуює письмовій фіксації.

Не останню роль у популяризації запозичень (особливо термінологічного характеру) відіграють науково-технічні періодичні видання. Але найбільша

кількість нових запозичень (у тому числі й англійського походження) з'являється уперше на сторінках газет та журналів, інтернет-сайтів тощо. Вони охоплюють різні сторони життя, включаючи у себе різноманітний матеріал. Мова газетних та журнальних статей, інтернет-джерел, як правило, загальнонародна, призначена для широкого кола читачів. В них можна зустріти англо-американізмів різноманітної тематики: спортивні, музичні, науково-технічні, економічні, політичні. Отже, цей спосіб популяризації запозичень є дуже важливим.

Активізація інформаційно-комунікативних процесів та бурхливе кількісне зростання термінів у різних галузях знань призвели до певного "термінологічного вибуху". Запозичення з інших мов відіграють важливу роль в інтернаціоналізації науково-технічної лексики. Згідно з деякими підрахунками вага запозичень в окремих терміносистемах національних мов може складати 70—80%. Запозичені терміни приходять у національну термінологію як готові мовні одиниці з інших мов разом з поняттями та реаліями, найменуваннями яких вони є. Головною ж причиною закріплення термінів у мові-реципієнті відносять такі: пріоритет мови, на базі якої сформувався нове поняття, певні лінгвістичні переваги запозичення (однослівність найменування, словотворча потенція тощо) [2, с.31].

Проаналізувавши вищевикладене, у якості висновку пропонуємо зафіксувати такі основні причини запозичення лексичних одиниць:

1. Необхідність номінації нових предметів, процесів та понять.
2. Історичні зв'язки між різними народами.
3. Прагнення до економії мовних засобів.
4. Тенденція до усунення полісемії та омонімії.
5. Наявність певних типів двомовності.
6. Розповсюдження моди на іноземні слова.
7. Потреба ефемістичних замінів та замінів слів, що важко вимовляються.
8. Культурна перевага якої-небудь нації у певній сфері діяльності.

Література

1. Аристова В.М. Англо-русские языковые контакты (Англизмы в русском языке) / В.М.Аристова. — Л. : Изд-во Ленинградского ун-та, 1978. — 151 с.
2. Будняк Д. В. Полонизмы в современном украинском литературном языке : автореф. дисс. на соискание учён. степени докт. филол. наук : спец. 10.02.01. / Д. В. Будняк. — К., 1991. — 55 с.
3. Жлуктенко Ю.А. Лингвистические аспекты двуязычия / Ю.А.Жлуктенко. — К. : Вища школа, 1974. —176 с.
4. Суперанская А.В. Заимствование слов и практическая транскрипция / А.В.Суперанская. — М. : Изд-во АН СССР, 1962. — 48 с.
5. Циткина Ф.А. Терминология и перевод (к основам сопоставительного терминоведения) / Ф.А.Циткина. — Львов : Вища школа, 1988. — 160 с.

Summary

The given article is devoted to some theoretical problems of lexical borrowing. The main reasons and consequences of the process of borrowing lexical units are described. Special attention is paid to the causes and results of borrowing terminological units, as well as the ways of their spreading in the target language.

УДК 811.111 - 342

К ВОПРОСУ О СОВРЕМЕННОЙ ЯЗЫКОВОЙ СИТУАЦИИ НА БРИТАНСКИХ ОСТРОВАХ

Жук В.А.

Одесский национальный университет имени И.И.Мечникова

Целью данного исследования является рассмотрение региональной вариативности английского языка. Ее изучение имеет особое значение из-за глобального распространения английского языка в современном мире. Однако до сих пор региональная вариативность английского языка не получила надлежащего отображения ни в исследовательской деятельности, ни в практике преподавания. Большинство научных работ по данному вопросу посвящено описанию и анализу произносительной нормы RP (Received Pronunciation), в то время как территориальным диалектам не отводилось достаточно внимания. В учебных заведениях - как в Украине, так и в Европе в целом – обучение английскому языку как иностранному ведется преимущественно на базе произносительной нормы RP; использование других вариантов не рекомендуется. Между тем знание особенностей отдельных диалектов не только расширяет лингвистическое мировоззрение ученика и помогает ему оценить все богатство и многообразие английского языка, но и облегчает общение с жителями Великобритании, которые являются носителями того ли другого диалекта. Интенсивность международных контактов в условиях глобализации и расширение экономических, политических, торговых и культурных связей между Украиной, Великобританией и другими англоязычными странами в данный период возрастает. Все это определяет **актуальность** данной проблемы.

Одной из особенностей современной языковой ситуации в Великобритании является вариативность британских диалектов. Лингвисты выделяют три основных фактора, влияющих на возникновение вариативности в диалектной системе: влияние соседних диалектов, взаимодействие норма - диалект и